

НАШ ЈЕЗИК

Књига XLIV

Св. 3–4 (2013)

САДРЖАЈ

Чланци

Поводи

Јужнословенски филолоџ у српској филологији (СРЕТО ТАНАСИЋ)3

Граматика и правопис

Морфофонолошка структура неких именица у творби модела са суфиксом
-киња (ЖИВОЈИН СТАНОЈЧИЋ)17

Нова правописна решења – велико слово (предлог измена) (РАДА
СТИЈОВИЋ)25

Типови епизеуксичких и епаналептичких структура у савременом српском
језику (НИНА ЋЕКЛИЋ)31

О могућим утицајима енглеског језика на употребу појединих конструкција
у српском језику (на примеру конструкција *број један* и *најбољи*
икад) (ДАНИЈЕЛА РАДОЊИЋ)49

Студије српског језика у иностранству

Србистика на Петроградском универзитету данас (МАРИНА НИКОЛИЋ)
.....59

Прикази

Научни сасијанак славистија у *Вукове дане* 41/1 (НАТАША МИЛАНОВ) ..71

Научни сасијанак славистија у *Вукове дане* 41/3 (БОЈАНА ТОМИЋ)77

Библиографија Научни сасијанак славистија у *Вукове дане* 1971–2011
(НАТАША МИЛАНОВ)83

Хроника

Научни скуп <i>Српски језик и актуелна ишћања језичке йолийке</i> (МАРИНА СПАСОЈЕВИЋ)	89
---	----

Прилог

Закључно саопштење са Научног скупа <i>Српски језик и актуелна ишћања језичке йолийке</i>	97
---	----

РАДА СТИЈОВИЋ
(Институт за српски језик САНУ, Београд)

НОВА ПРАВОПИСНА РЕШЕЊА – ВЕЛИКО СЛОВО (ПРЕДЛОГ ИЗМЕНА)*

Нова правописна решења налажу да се придев *све̑тии* уз имена светаца, као и именице *црква*, *храм*, *каџедрала* и сл. пишу великим почетним словом. То неретко ствара недоумице и често оптерећује текст, нарочито појединих струка (историје уметности, богословља и др.). Овде се доноси и образлаже предлог нових решења, која су једноставнија и не оптерећују текстове. Предлаже се и да се уместо *Све̑џа Гора*, *Ср̑јска Све̑џа Гора* (Фрушка гора са српским манастирима) и *све̑џоџорац* (калуђер из Свете горе) пише: *Све̑џа џора*, *ср̑јска Све̑џа џора* и *Све̑џоџорац*.

Кључне речи: правопис, велико слово, придев свети, црква, манастир, храм, катедрала, цамија, Света гора, Светогорац.

У издању Матице српске изашла је 2010. године (друго, измењено издање 2011) нова и допуњена верзија Правописа из 1993. године, у којој су донета и нека нова правописна решења. Новине које је унео Правопис из 2010. тичу се, између осталог, и великог слова.

Великим почетним словом, по новоме, треба писати придеве *све̑џи*, *блажени*, *хазреџи* и сл. уз имена светаца, који су, „по правилу, саставни и неиспустиви део имена“: *Све̑џи Пеџар*, *Све̑џи Лука*, *Све̑џи Никола*, *Све̑џи Сава*, *Све̑џи Симеон Мирџоџивџи*, *Све̑џа*

* Овај рад је настао у оквиру пројекта *Линџисџичка исџраживања савременџ ср̑јскоџ књџжевноџ језџика и израда Речника ср̑јскохрваџскоџ књџжевноџ и народноџ језџика САНУ* (178009), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

браћа Ђирило и Методије (Светиа браћа, Светиа солунска браћа), Светии краљ Милутиин, Блажени Јеролим, Хазреиши Алија, Хазреиши Фаиима и сл. (Правопис 2010: 56).

Писање великим почетним словом придева *светии* када је он део имена празника или цркве заједничко је решење обају правописа: *Светии Пеитар на Лиму* (црква), *Светии Никола* (празник) (Правопис 1993: 51, 2010: 56).

Новина је и писање именица *црква, манасиир, храм, катедрала, цамија* и сл., које попут имена других објеката, грађевина, споменика и сл., треба писати великим почетним словом: *Црква Светиої Марка, Црква Усиенња* (али: *Усиенска црква*), *Црква Светие Пеике, Храм Светиоїа Саве*, као *Палаија йравде, Киї слободе, Универзитиеш „Кирил и Методије“* и сл. (Правопис 2010: 68). У Правопису из 1993. о овоме није било речи. За овакво писање заложено се нешто раније Егон Фекете, по коме је, уз поштовање тадашњег правила писања малим словом придева *светии* уз име свеца, храм на Врачару, нпр., требало писати: *Храм светиої Саве* (Фекете 2006:117–119).

Оваква правописна решења у пракси, поготово у неким стручним текстовима, доводе до претеране употребе великог слова и неретко изазивају недоумице.

Ако је функција великог слова, а јесте, да се обезбеди јасноћа и прегледност текста, оправдано је његово умерено писање. У текстовима историчара уметности, па и историчара уопште, као и богословским текстовима, а и другима, то није могуће остварити ако се поштују нова решења.¹ Осим тога, тежња ка општој писмености налаже да правила буду једноставна и лако савладива, са што мање одступања и изузетака. Ова правила то не омогућују.

Ако прихватимо препоруку да придев *светии* као неиспустиви део имена светаца треба писати великим почетним словом, то би онда требало чинити и са именицама *јеванђелистиа*: *Јеванђелистиа Маишеј, Јеванђелистиа Марко, Јеванђелистиа Лука, Јеванђелистиа Јован*, затим *йророк*: *Пророк Давид, Пророк Илија, айосиол*: *Апосиол Тома, арханђел* (архангел): *Арханђел Михаило, Арханђел Гаврило* итд. Све ове именице неиспустиви су делови имена и нема разлога писати их другачије него придев *светии* уз име свеца. С друге стране, атрибут *светии* можемо посматрати као било који други описни придев (*добри, йлеменииши, блаи* и сл.), с тим што се од других разликује по томе што казује доминантну особину светаца, по којој се они разлику-

¹ Не треба оставити језику струке да има посебна правила. Треба наћи решења примењива за све области.

ју од свих других са тим именом. Дакле, ако ове спојеве не посматрамо као лично име, попут Хајдука Станка, Ивана Грозног, Душана Силног (што није исто, без обзира на то што придев *свеїи* редовно долази уз име свеца) него као спој придев + име, онда придев *свеїи* треба писати малим словом: *св. Сава, св. Никола, св. Лука, св. Јован, св. айосїол Павле, св. кнез Лазар, св. Фрањо Асишки*. На овај начин се смањује и број великих слова у тексту. Тако би требало писати и придеве *їресвеїи* и *їреїодобни*, као и *блажени, хазреїи* и сл.: *їреїодобна маїи Параскева, блажени Јеролим, хазреїи Алија* итд., а такође и именице *айосїол, їророк, јеванђелисїа, арханђел*.

Правописна правила, и старија и нова, налажу да се именице *Бої, Јехова, Алах, Буда, Шива* пишу великим словом када се односе на божанства у једнобожачким (монотеистичким) религијама. Тако се пишу и устаљене замене за Бога односно Христа – *Госїод, Свевишњи, Сїасїиель*, као и *Боїородица, Боїомаїи, Госїа* за Христову мајку. Међутим, у Правопису се наводи и да се „у текстовима с верским садржајем, тачније – у онима које издаје црква, у писању великог слова у понеком детаљу примењују ... особена правила, различита од оних у важећем правопису ... Пише се редовно великим словом придеви *Бож(и)ји* и *Госїодњи*, потом заменице које се односе на Бога, Оца и Сина и Светога духа (односно Светога Духа у текстовима ове врсте) и Богородицу“ (Правопис 2010: 73)².

Нема разлога, када се већ Бог, Господ и сл. пишу великим словом, не прихватити и писање придева *Бож(и)ји* и *Госїодњи* великим почетним словом, попут других присвојних придева: Николин, Марков, Јанков, Јеховин, Алахов. Придев *божански* треба писати малим словом као и друге придеве на *-ски*.

² Када речи *бої, їосїод, свевишњи, боїородица* имају опште (заједничко) или атрибутско значење или се употребе у множинском облику, пишу се малим словом: филозофија тражења *боїа, бої* Перун; не би му помогли сви *боїови*; сами *алах* зна; *їосїод* га његов знао, *свевишњи* Бог, *боїородица* Марија. На исти начин писаће се мало *б* у свим експресивним и фигуративним изразима са именицом *бої*, нпр. *не дао бої, за име боїа, на силу боїа, боже (ме) їросїи*, за *боїа милоїа, убио је боїа у њему, ухваїио је боїа за браду* и сл. Малим словом пишу се народна имена биљака и када се особеном персонификацијом или случајно подударају са властитим именима: *їрава свеїоїа їеїтра, їрожђе свеїоїа ивана, дивљи мед свеїої јована* и сл.

Великим почетним словом обеју речи треба писати *Свеїа Тројица*, јер, то је ипостас, то је јединствен, неразлучив појам, који се не може посматрати као придев + име него као целовито име, а тако и *Свеїи Дух / Дух Свеїи* (треће лице Свете Тројице) и *Свеїи Сїас (= Сїасїїељ)*.

Заменице *ваи, њеїов* и др., када стоје уз ове именице, можемо писати великим словом, као и у другим приликама у којима користимо куртоазно велико слово. Остале заменице (*їа, ње, му* и сл.) треба писати малим словом.

Ако прихватимо предлог да именице *црква, манасїир* и *храм* пишемо великим словом, нема разлога не писати тако и *исїосница, келија, їараклис, каїела, лавра, скиї* итд.: *Параклис Свеїїої Козме и Дамјана, Каїела Свеїїої Аїосїїола Луке*. Списак би морао бити исцрпан, ако не желимо грешке и недоумице. Осим тога, можемо ли увек знати да ли је таква именица саставни део имена или не? Београђани (вероватно и други) знаће за храм на Врачару, али хоће ли за храм у Нишу или Блацу? Најзад, стварају се бројне могућности различитог писања истих речи – написаћемо *Манасїир Зочишїїе*, али, ако помемо цркву овог манастира, хоћемо ли писати *Црква манасїїира Зочишїїе* или *Црква Манасїїира Зочишїїе*? Ако прихватимо прво решење, долазимо у прилику да пишемо врло неуједначено: „Страдале су Црква манастира Зочиште и Манастир Русиница“. Осим недоумица које изазива, овакво писање изузетно оптерећује текст. У реченици: „Страдале су Црква Светог Кузмана и Дамјана у Зочишту и Црква Успења Пресвете Богородице у Горњем Неродимљу” дванаест речи од седамнаест почиње великим словом.

Због свега овога, добро решење би било:

- придев *свеїи* уз имена светаца увек писати малим словом; велико слово остаје у имену празника и називу цркве; али: Свети Дух, Света Тројица и Свети Спас;
- именице *црква, храм, манасїир, самосїїан, синаїїоїа, каїедрала, џамија, їараклис, исїосница, келија* и друге именице општег карактера писати малим словом: *црква Свеїїої Панїїелејмона, црква Свеїїої Марка, храм Свеїїої Саве, каїела Свеїїе Пеїїке, храм Свеїїої цара Консїанїїина и царице Јелене, црква Покрова їресвеїїе Боїородице, црква Ваведења, їараклис Свеїїих врача Козме и Дамјана*.

Придев *свеїи* у именима цркава и празника пише се, како предлажу и стари и нови Правопис, великим почетним словом: *Свеїи Пеїїар на Лиму*; „Доћи ће нам за *Свеїїої Николу*”.

Ако, дакле, применимо ова правила, писало би се: „За своју славу *Свеїої Саву* отићи ћемо да пресечемо колач у *храм Свеїоїа Саве*, који је посвећен *свеїом Сави*”. Овакво решење је једноставно, не оставља могућност недоумицама и лако се памти. Оно је прихватљиво и за богослужбене текстове (у многима је и прихваћено; уп., нпр., часопис Богословље), а прихватили су га у великој мери и историчари уметности (уп. о томе Стијовић 2012: 3–5).

Једно од нових решења јесте и писање малим словом именице *свеїоїорац* (Правопис 2010: 445), односно великим – појмова *Свеїа Гора* када се мисли на „манастирску заједницу“, тј. „монашку републику“ (а *Свеїа їора* – када је то географски појам – Исто: 61, као и у Правопису 1993) и *Срїска Свеїа Гора* када се мисли на Фрушку гору са православним манастирима (Исто: 63).

Прво, у тексту није увек лако разграничити када се мисли на монашку заједницу а када на географски појам. Друго, може се рећи *Свеїа їора* и када се мисли на заједницу, односно калуђере у њој, као што се метонимијски каже „цео град спава“ а мисли на људе у њему. То се може применити и на *срїску Свеїу їору – Фрушка їора са манастирима* другачије се назива *Свеїа їора* и нема разлога писати другу реч великим словом, а и придев *свеїи* као део описног казивања не мора да се пише великим словом.

Свеїоїорац није исто што и *солунац* у значењу ‘борац са Солунског фронта’, како нас упућује Правопис из 2010. *Свеїоїорац* је „становник“ Свете горе, дакле, исто што и Црногорац, Златиборац, Сомборац и треба га писати великим почетним словом.

ЛИТЕРАТУРА

- Правопис 1993: *Правопис срїскоїа језика: екавско издање*, приредили Митар Пешикан, Јован Јерковић, Мато Пижурица, Нови Сад: Матица српска.
- Правопис 2010: Митар Пешикан, Јован Јерковић, Мато Пижурица, *Правопис срїскоїа језика*, Нови Сад: Матица српска.
- Стијовић 2012: Рада Стијовић, *Језички саветник*, Београд: Чигоја штампа.
- Фекете 2006: Егон Фекете, *Језичке доумице: новије и сїарије*, Београд: Београдска књига.

Рада Стийович

НОВЫЕ ОРФОГРАФИЧЕСКИЕ РЕШЕНИЯ – ПРОПИСНАЯ
БУКВА – ПРЕДЛОЖЕНИЕ ОБ ИЗМЕНЕНИИ НЕКОТОРЫХ
РЕШЕНИЙ

Резюме

Орфографические правила Матицы сербской из 2010 г. устанавливают написание прилагательного свети при именах святых с прописной буквы (Свети Лука), в то время как существительные црква, манастир, храм и т. п. как обязательную часть названия следует писать также с прописной буквы (Црква Светог Марка, Храм Светог Саве). Такое решение обременяет текст и создает ряд недоумений. В настоящей работе выдвигается предложение все такие и соответствующие понятия писать со строчной буквы: свети Лука, црква Светог Марка, храм Светог Саве.

Новые орфографические правила предписывают написание каждого слова в Света Гора и Српска Света Гора относительно Фрушской горы с сербскими монастырями с прописной буквы, в то время как ктетик светогорац, по аналогии с понятием солунац (борец, принимавший участие в боях около Солуня – Салоник) следует писать со строчной буквы. В предлагаемой работе выдвигается предложение писать Света гора, српска Света гора и Солунац.